

“sulkuehtojen” kanssa. Mutta seuraako tästä, että luonnolliset luvut (tai käsitteet) voivat olla mitä tahansa, kunhan... jne.? Nähdäkseni vastaus tähän kysymykseen on kieltävä. Voimme joitakin tiettyjä tarkoituksia varten representoida luonnollisia lukuja tai käsitteitä monilla eri tavoilla tai jopa samastaa ne erilaisten objektien kanssa. Mutta tämä tarkoittaa ainoastaan sitä, ettemme enää ole kiinnostuneet varsinaisista ontologisista kysymyksistä, sitä mitä luonnolliset luvut tai käsitteet ovat, termin “ontologia” perinteisessä merkityksessä.

Palomäki toteaa, että “käsitteet ovat olemassa samassa mielessä kuin joukot” (s. 75). Mutta tämä saa tietysti kysymään, missä mielessä joukot sitten ovat olemassa. Aksiomaattinen joukko-oppi ei sitä meille kerro — eksplisiittisesti, implisiittisesti, eikä muutenkaan. Meillä on tietysti olemassa ns. iteratiivinen joukon käsite, joka on aksiomaattisen joukko-opin taustalla ja jonka sanotaan eroavan Cantorin “nääivista” joukon käsitteestä. Mutta tämä iteratiivinen joukon käsite ja sen eksplikointi kuuluu “joukkojen teoriaan”, ei varsinaiseen joukko-oppiin.

Palomäen tapa käsitellä käsitteen käsitettä ei nähdäkseni valaise tätä käsitettä vähäisessäkään määrin. Siten väitöskirjan mahdolliset ansiot löytynevätkin muualta. Sinänsä tämä puute on ehkä toisarvoinen kirjan varsinaisen tarkoituksen kannalta. Voimme kehittää aksiomaattista käsite-teoriaa ja tutkia “käsitteellisen mallintamisen loogisia perusteita” riippumatta siitä, minkä ontologisen kannan otamme käsitteen käsitteeseen, mutta tämä olisi ollut syytä tehdä selväksi.

Anssi Korhonen

n & n

HENKISEN VAPAUDEN SÄILYTTÄMISESTÄ

Heikki Mäki-Kulmala, *Urpo Harva ja filosofin kutsumus*. Acta Popularia, Tampereen yliopisto 1995. 36 s.

Esitellään Urpo Harvan elämäntyötä aikuiskasvatuksen emeritusprofessori Aulis Alanen (*Aikuiskasvatus* 4/94, s. 297) esittäen pelkonsa siitä, että nykypolvi pitäisi Harvan filosofiaa pelkästään aikaansaidotuna, vapaaseen sivistystyöhön rajoittuvana ja

kaiken kaikkiaan vanhentuneena. Pelko on tietenkin perusteltu ja aiheellinen, ovathan viimeiset ajat osoittaneet suurten aatteiden kuolemaa, uusien selkiintymättömien yhteiskunnallisten tendenssien esiinmarssia ja taloudellisten imperatiivien ylivaltaa. Mutta onko kysymyksessä sittenkään pelkästään sukupolvikysymys?

Aivan toiseen suuntaan näyttäisi nimitäin osoittavan Heikki Mäki-Kulmalan pieni tutkielma Harvan elämäntyön pääpiirteistä. Jokainen teksti kirjoitetaan aina siitä ajasta ja paikasta, jossa elämää eletään. Niinpä Mäki-Kulmalakin on tarttunut Urpo Harvaan ennen kaikkea tästä ajasta. Tutkielmassa esitellään aluksi Harvan filosofian opintoja, väitöskirjaa G. I. Hartmanin filosofiasta, ja tietä filosofiasta aikuiskasvatukseen. Tämän jälkeen Harvan toimintaa jäsennetään kuuden luvun ja ajatuksellisen teeman valossa.

Luvussa Ihminen hyvinvointivaltiossa tarkastellaan Harvan suhdetta 1960-luvun yhteiskuntaideologiaan. Luku Marx ja marxilaisuus ja sitä seuraava luku eksistenssifilosofiasta ja personalismista nostavat esille Harvan perehtyneisyyden marxilaiseen ja eksistenssifilosofiaan ja luovat mielenkiintoisen jännitteen näiden kahden näköjään erimittaisen ajattelutavan välille. Mäki-Kulmala tulee nähdäkseni osoittaneeksi mm. sen, että molempien filosofoiden yhteydessä Harva tutkii kriittisesti samaa perusongelmaa: systeemin, valtion, vapaasti itseään toteuttavaa yksilöä kahlehtivan rautahäkin väliaikaisuuden ongelmaa. Luvussa Tiede, filosofia, uskonto tuodaan esiin Harvan pohdinnat erilaisten maailman hahmottamisen tapojen suhteista ja niiden vaikutuksista suurempaan kysymykseen siitä, mikä on ihmiskunnan kohtalo. Varsin suppea, mutta sitäkin tärkeämpi, on luku Ihminen ja työ, jonka voi sanoa iskevän tähän päivään kaikkein keskeisimmin. Kysymys on sellaisista asioista, jotka yhdistyvät kiinteästi nykyisiin hyvinvointivaltio-keskusteluihin. Luvussa Viimeisiä kysymyksiä tiivistetään yhteen niitä intellektuaalisia teemoja, jotka olivat Harvalle tähdellisiä hänen viimeisinä vuosinaan.

Viimeksi G. H. von Wright (*niin & näin* 2/95, s. 5) on esittänyt kantanaan, että intellektuellin tulisi olla “mahdollisimman tavallinen ihminen”. Toiveen voi lukea kahdella tavalla riippuen siitä, mitä ilmaisulla ‘mahdollisimman tavallinen ihminen’ kulloinkin tarkoitetaan. Toisaalta se voi viitata ihanteelliseen ajatukseen siitä, että jokaisen ns. tavallisen ihmisen tulisi olla tai pyrkiä intellektuelliksi. Toisaalta taas voi olla kysymys siitä, että toiveeseen sisältyy pyyntö, että ns. intellektuelli tulisi tavalliseksi ihmiseksi. Harvan kantaa on tietenkin vaikea arvioida, mutta voisi olettaa, että ensimmäiseen mahdollisuuteen Harva olisi asettanut useita sekä yksilöllisiä, sosiaalisia että muita elämäntilanteista johtuvia rajoittimia. Vaikka Harva korosti sivistyksen itseisarvoa kaikilla elämäntilanteilla ja

kaikkien ihmisten johdattamista sivistykseen, lienee hän ollut realististi myöskin siinä, että intellektuelleilla on omia, välitömän arkielämän ohittavia tehtäviä.

Tutkielman kantavaksi ajatukseksi muodostuu kuva Harvasta ajattelijana, joka keskustelee erillisistä teemoista aina suhteessa ns. ikuisiin kysymyksiin: toisaalta suhteessa ihmisen parhaasta mahdollisesta olemisesta yksilönä, toisaalta suhteessa ihmiseen muiden ihmisten joukossa. Ikuiset kysymykset eivät vanhene, vaan esittävät ihmisen ongelman yleisessä ja näin ollen ajattomassa muodossa. Mäki-Kulmala tavoittaa tutkielmassaan Harvan rohkeana keskustelijana, minkä sanominen ei tarkoita päätöspuheita, hyvästien heittämistä ja unohtamista. Pikemminkin tutkielma innostaa Harvan uuslukemiseen ja ajatusten jatkokehittelyihin. Mäki-Kulmala näyttää Harvan ajankohtaisuuden juuri nyt suhteessa moniin yhtä hyvin yleisiin yhteiskunnallisiin kuin pienempiin, vaikkapa yliopistoa koskeviin, ongelmiin.

Heikki Mäki-Kulmalan tutkielma *Urpo Harva ja filosofin kutsumus* on Tampereen yliopiston *Acta Popularia* -sarjan ensimmäinen nide. Sarja avaa uuden julkaisuväylän populaarille tavalle esitellä tiedettä ja tieteilijöitä. Sarjan ensimmäistä julkaisua jaettiin ilmaiseksi(!) Tampereen yliopistosta. Kaiken kaikkiaan *Acta Popularialle* on kunniaksi aloittaa Urpo Harvan elämäntyön esittelystä, sillä jos jotain, Harva oli kansalaiskeskustelija ja osallistuja, joka käytti omaa, kriittisen intellektuellin ääntään silloinkin, kun toiset uskalsivat puhua vain toisten suulla. Tätä intellektuellin ominaisuutta, henkisen vapauden säilyttämistä ja muiden rohkaisemista kriittiseen asenteeseen, eräänlaista jatkuvaa “väärässä olemista” yleisestä ilmiöistä riippumatta, ei näe tämän päivän polvessa, minkä sanominen ei tarkoita, etteikö sitä näkisi jo huomiossa.

Jokaisessa ajassa vaikuttavat omat henkiset välineistönsä ja juuri tässä on vastaus alussa mainittuun professori Alasen huomautukseen Harvan lukemisesta. Pelko ja siitä nouseva kysymys “nykypolven” muistattomuudesta ei ole ainoastaan väärin asetettu, vaan muistuttaa myös siitä, kuinka helppoa on unohtua pitämään eilisen totuuksia tämän päivän oppilauseina.

Juha Suoranta

n & n